

Socialization Models and Process of Royal Temples and Palaces Tour Guide : A Case Study of Royal Temples and Palaces Tour Guide in Bangkok¹

Wanlop Ruchikachorn²
Thasuk Junprasert³

Received: June 13, 2015

Accepted: July 4, 2015

Abstract

This research aims (1) to study the patterns and processes of professional social transfer of royal temples and palaces (wat-wang) tour guides, (2) to study the strategies to convey professional social knowledge of wat-wang tour guides as the recipient and the informant for new generation of wat-wang tour guides, and (3) to seek ways to improve the work of professional wat-wang tour guides which are consistent with social and cultural changes of Thailand. The research is based on qualitative research based on case study and instrumental cases method was used. Study subjects consisted of two groups; 2 professional wat-wang tour guides and 2 new generation of wat-wang tour guides. Results of this current study was found that during the preparation to be wat-wang tour guides and being temples, the knowledge was transferred from the six major groups including teachers, parents, friends, media and tourists. These people transferred 8 contents to wat-wang tour guides. Results from knowledge transfer of wat-wang tour guide as the recipient and the informant showed that there are four ways of knowledge transfer as follows; 1) individual knowledge transfer by lecture or real practice; 2) informal and formal knowledge transfer by lecture at actual place, in the class, or discussion, etc; 3) procedure knowledge from teacher or senior by lecture and not procedure knowledges by parent and tourists 4.) knowledge transfer through model and non-model by narration, demonstration, etc. The process that involves developing of the work of wat-wang tour guides could reflect changes in Thai society and culture in three areas; 1) the development of knowledge, 2) the development of attitudes 3) the development of skills.

Keywords: Socialization Models, Socialization Process, Royal Temples and Palaces Tour Guides

¹ This article is a part of Master thesis for the Master of Science (Applied Behavioral Science Research) Srinakharinwirot University

² Student, Master of Science (Applied Behavioral Science Research) Srinakharinwirot University
E-Mail : wanlop.ruchikachorn@gmail.com

³ Lecturer in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

รูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง : กรณีศึกษามัคคุเทศก์วัดวังในเขตกรุงเทพมหานคร¹

วัลลภ รุจิขจร²

ฐาศุภกร จันประเสริฐ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบและกระบวนการการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง (2) ศึกษากลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ และ (3) ค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำงานของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย การวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) และใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental Cases โดยผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษา 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มมัคคุเทศก์วัดวังมืออาชีพ จำนวน 2 ราย กลุ่มมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ จำนวน 2 ราย ผลการศึกษาในเรื่องรูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง พบว่า ในช่วงการเตรียมเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง และช่วงการประกอบวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง นั้น ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพผ่านทางตัวแทน เนื้อหา และกลวิธีที่หลากหลาย โดยตัวแทนในการถ่ายทอดที่สำคัญ 6 กลุ่ม ได้แก่ ครู พ่อแม่ รุ่นพี่ เพื่อน สื่อมวลชนและลูกทัวร์ โดยถ่ายทอดเนื้อหา 8 ส่วน ผลการศึกษาในเรื่อง กลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ พบว่า มีการถ่ายทอดผ่าน 4 กลวิธี ได้แก่ 1) การถ่ายทอดทางสังคมเป็นรายบุคคล 2) การถ่ายทอดทางสังคมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3) การถ่ายทอดทางสังคมแบบลำดับขั้นตอนและแบบไม่เป็นขั้นตอน 4) การถ่ายทอดทางสังคมแบบมีตัวแบบและไม่มีตัวแบบ แนวทางการพัฒนาการทำงานของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้นสามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) พัฒนาทางด้านความรู้ 2) พัฒนาทางด้านเจตคติ 3) พัฒนาทางด้านทักษะ

คำสำคัญ: รูปแบบ กระบวนการถ่ายทอด มัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์วัดวัง

¹ ปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail : wanlop.ruchikachorn@gmail.com

³ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยเฉพาะจากการจัดอันดับของ tripadvisor เว็บไซต์ท่องเที่ยวชื่อดังของโลกได้รายงาน ว่า กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย นั้นเป็นจุดหมายปลายทางอันดับที่ 13 ของโลกที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกให้ความสนใจมาท่องเที่ยวมากที่สุด ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายอันดับ 1 ของทวีปเอเชีย โดยได้รับความสนใจมากกว่ากรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้อันดับที่ 15 ที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยว ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามหรือวัดโพธิ์ เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวมากที่สุดเป็นอันดับ 8 ของโลก อีกทั้งพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดเป็นอันดับที่ 11 ของโลก (tripadvisor : 2556)

การท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีสถานที่ท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายมาก ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่การท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่เป็นที่นิยมของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวต่างชาติที่นิยมเป็นอย่างมาก เพราะในประเทศอื่นๆ เขาจะไม่สามารถพบเห็นสิ่งเหล่านี้ได้คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยความที่ประเทศไทยนั้นเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา โดยนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อิทธิพลจากศาสนาทำให้เกิดการสร้างพระอารามรวมถึงพระราชวังต่างๆ ขึ้นพร้อมทั้งคติความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่เกี่ยวข้องในทางการปกครองและวิถีชีวิต ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวใน

ประเทศไทย อาจจะยังไม่มี ความเข้าใจถึง ศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงความหมายในเชิงโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมต่างๆ ได้ง่ายเท่าใดนัก หน้าที่นี้จึงตกเป็นหน้าที่ของมัคคุเทศก์ที่จะต้องทำการต้อนรับนักท่องเที่ยวเหล่านี้พร้อมด้วยการบรรยายข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยว ด้วยความเรียงของ ศิลปวัฒนธรรม โบราณคดี ประวัติศาสตร์ รวมไปถึง สถาปัตยกรรมนั้น เป็นเรื่องที่เป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

“มัคคุเทศก์” “ไกด์” หรือ “Tour Guide” ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและเข้าใจถึงคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม เสมือนเป็นทูตทางวัฒนธรรมของชาติทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีความเข้าใจในเรื่องข้อมูลกับสถานที่นั้นได้อย่างดี สอดคล้องกับที่เถกิง สวาสดิพันธ์ ได้กล่าวว่า “มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมาก เป็นพิเศษและเปรียบเสมือนเป็นผู้แทนของคนไทย หรือเป็นทูตคนที่ 2 ของประเทศจึงควรทำหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ชาติ และหลีกเลี่ยงให้ภาพพจน์ของชาติเสียหาย ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย รวมทั้งมีความเข้าใจในสถาบันของชาติอย่างถูกต้อง” (บุปผา คุมมานนท์. 2537:5) ธนากร ชยวงศ์ มัคคุเทศก์อาชีพดีเด่น ปี 2543 ได้พูดถึง มัคคุเทศก์เอาไว้ว่า “มัคคุเทศก์สำคัญต่อการท่องเที่ยวมาก นักท่องเที่ยวเข้ามาประเทศไทยสัมผัสกับคนๆ เดียวคือมัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ พนักงานต้อนรับ คนขายของตามร้านอาหารตามโรงแรม ประชาชนคนไทย ฯลฯ เขาสัมผัสเพียงประเดี๋ยว ประเด๋าวเท่านั้น แต่คนที่เขาสัมผัสอยู่ตลอดเวลาของการมาเที่ยวเมืองไทยคือมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์จึงเปรียบเหมือนทูตวัฒนธรรมที่จะทำให้นักท่องเที่ยว

ชอบหรือไม่ชอบประเทศไทยได้ เป็นผู้ที่จะถ่ายทอดความเป็นไทยให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ซึ่งเขาจะประทับใจหรือไม่กลับมาเที่ยวเมืองไทยอีกครั้งหรือไม่ นั้น มัคคุเทศก์ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ (ชญานันท์ อัครธรรมานนท์. 2546:21)

มัคคุเทศก์มีอยู่หลายประเภทแบ่งเป็นมัคคุเทศก์ทั่วไปและมัคคุเทศก์เฉพาะทาง โดยมัคคุเทศก์เฉพาะทางจะนำชมในเส้นทางที่ได้กำหนดในบัตรมัคคุเทศก์ แต่มีมัคคุเทศก์ประเภทหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มมัคคุเทศก์วัดวังซึ่งเป็นผู้ที่รองรับหน้าที่ในการบรรยายทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

แต่ด้วยความที่มัคคุเทศก์วัดวังเหล่านี้มีการฝึกฝนที่ทำได้ยากยิ่ง ต้องอาศัยกระบวนการหาความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ การเคยพบ การเคยเห็น การเคยสัมผัส หรือจากคำบอกเล่าจากครูบาอาจารย์, คำพูดของคนโบราณ บางเรื่องอาจมิได้มีการบันทึกเอาไว้อย่างเป็นทางการเลยลักษณะอักษรก็จะใช้เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา บางเรื่องอาจต้องอาศัยจากการอ่านจารึก สมุดไทย พงศาวดาร เป็นต้น อีกประเด็นสำคัญคือมัคคุเทศก์วัดวังเหล่านี้ต้องอาศัยประสบการณ์ทางอาชีพที่ยาวนาน กว่าที่จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ทำให้การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และเกิดการ “ตกรุ่น” กล่าวคือ กว่าที่ครูคนหนึ่งจะมีการปลูกปั้นสร้างศิษย์สักหนึ่งคนให้กลายเป็นมัคคุเทศก์วัดวังได้ ครูนั้นอาจเป็นฝ่ายจากศิษย์ไปก่อนด้วยความร่วงโรยทางสังขาร ทำให้ไม่สามารถเกิดมัคคุเทศก์วัดวังได้อย่าง “รุ่นต่อรุ่น” ทำให้มัคคุเทศก์วัดวังเหล่านี้มีจำนวนที่ค่อนข้างน้อยมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้น การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับอาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง

ด้วยเหตุผลต่างๆ ข้างต้น จึงต้องมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัดวังโดยเฉพาะ เนื่องด้วยความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่ต้องมีการสั่งสมความรู้เป็นจำนวนมากและใช้เวลาอย่างยาวนาน รวมถึงต้องเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะทางมีความรู้ความสามารถ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร พร้อมทั้งทำความเข้าใจในกลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดต่อไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ว่ามีวิธีการอย่างไร และเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำงานของอาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง
 2. เพื่อศึกษากลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดต่อไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่
 3. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำงานของอาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย
- กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง : กรณีศึกษามัคคุเทศก์วัดวังในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาในเรื่องที่มีความซับซ้อน เป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเป็นแนวทาง

ในการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้สามารถศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความเป็นมัคคุเทศก์วัดวังของมัคคุเทศก์วัดวังที่มีคุณลักษณะเฉพาะทั้งในด้านประสบการณ์ความรู้ความสามารถได้อย่างละเอียด โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน ที่ได้ประมวลไว้ข้างต้น ซึ่งมีลักษณะการศึกษาคือเป็นกระบวนการ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาว่า การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงานของความเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสำคัญกับบริบทของอาชีพ ทั้งในเรื่องสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ ฯลฯ รวมไปถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง มุ่งเน้นให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ผู้วิจัยยังได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เรื่องการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ นำมาอธิบายการทำงานของมัคคุเทศก์วัดวังว่าเป็นอาชีพที่ต้องมีการถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นความรู้ที่ต้องมีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้กับผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสัญลักษณ์โดยเป็นการสื่อให้ทราบว่าฝ่ายที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการที่จะถ่ายทอด ส่วนผู้ที่เป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ก็ต้องสื่อออกมาได้ว่าตนเองนั้นมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดนั้นๆ ได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura) มาเป็นแนวทางในการศึกษา กล่าวคือสมาชิกในกลุ่มของมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ นอกจากที่จะได้รับการถ่ายทอดทางสังคมในการทำงานโดยตรงจากมัคคุเทศก์วัดวังผู้มีประสบการณ์มายาวนานแล้ว

มัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ น่าจะได้เรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ของมัคคุเทศก์วัดวังในเรื่องต่าง ๆ ทั้งเรื่องเนื้อหา การปฏิบัติตัว และด้านอื่นๆ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบการกระทำของมัคคุเทศก์วัดวังผู้มีประสบการณ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ออกถ่ายทอดอีกด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ได้ศึกษา ทบทวน และรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาพกว้าง และได้กำหนดแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น โดยพยายามไม่นำทฤษฎีมาเป็นกรอบหรือนำมาครอบงำปรากฏการณ์ในการศึกษา และจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

โดยแนวคิดแรกคือแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน (Work Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในวัยผู้ใหญ่เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพนั้นๆ (Stryker, 1978:326) การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงานสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ การถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ (Professional Socialization) และการถ่ายทอดทางสังคมในองค์กร (Organizational Socialization) (Yung, 1994:19) โดยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้อันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้รับการถ่ายทอดวิชาชีพในระหว่างการศึกษากับระบบการศึกษาในสถาบันวิชาชีพนั้น ในขณะที่การถ่ายทอดทางสังคมในองค์กรจะเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับเจตคติ ค่านิยมและบรรทัดฐานต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงบทบาทองค์กรและในการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิก

ขององค์การ (Jewell.1998:172,citing Louis.1980) ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในองค์การนั้นจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยเริ่มตั้งแต่ก่อนที่บุคคลจะเข้าทำงานเล็กน้อยแล้วค่อยๆ ดำเนินต่อไปตลอดชีวิตการทำงาน (Feldman & Arnold 1983:175) โดยใช้ทฤษฎีของซูเปอร์มาใช้ในงานครั้งนี้โดยทฤษฎีกล่าวเอาไว้ 5 ระยะได้แก่ 1.ระยะเจริญเติบโต (growth stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 14 ปี 2.ระยะสำรวจ (exploration stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 15 ปีถึง 24 ปี 3.ระยะเริ่มต้นประกอบอาชีพอยู่ในช่วงอายุ 25 ปี ถึง 44 ปี 4.ระยะความมั่นคงในอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 45 ปี ถึง 64 ปี 5.ระยะประสิทธิภาพ การทำงานลดลง อายุ 65 ปี จนกระทั่งตาย ส่วนแนวคิดทางสังคมวิทยานั้น ได้นำแนวความคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) มาใช้ โดยแนวความคิดนี้กล่าวว่า การกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) หมายถึง ลักษณะการประพฤติปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ในสังคมที่อาศัยการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งภาษาและอากัปกิริยาท่าทางที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งมนุษย์เรานั้นได้ต่อกันด้วยการแปลความหมายของการกระทำระหว่างกันและกัน อ่านเจตนารมณ์ของกันและกันว่าการกระทำของฝ่ายหนึ่งนั้นมีความหมายว่าอย่างไร เพื่อว่าจะได้ตอบโต้การกระทำของฝ่ายนั้นได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่แสดงเอาไว้ ซึ่งการปฏิบัติต่อกันอย่างมีสัญลักษณ์เป็นการเข้าใจความหมายของการกระทำระหว่างกันซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ (อ้อมเดือน สดมณี. 2523:32-33) พร้อมกันนี้ได้้นำแนวคิดทางสังคมวิทยาอีกหนึ่งแนวคิดมาอธิบายคือแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ (Role Play) โดย สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า

ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์เป็นทฤษฎีที่ศึกษาเรื่องของปัจเจกชน ซึ่งการศึกษาปัจเจกชนที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องของบทบาท (Role) ดังนั้น ความรู้เรื่องของบทบาทจึงนับเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกชนแล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์นั้นก็คือนักบทบาทนี้เอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2550:169-177) นอกจากนี้แนวคิดทางสังคมวิทยาแล้วในด้านแนวคิดทางจิตวิทยาได้หยิบเอา แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา มีแนวความคิดที่ว่าพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบการกระทำของผู้อื่น ซึ่งแบนดูรา (Bandura) ได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลักคือ 1.ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้บุคคลเห็น 2. ตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่พูด บอกหรือเขียน บอกว่าจะทำอะไรอย่างไร 3. ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่างๆ 4. ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบโดยใช้การสัมผัส

วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี ซึ่งการศึกษานี้เป็นการศึกษารายกรณีของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจง มีขอบเขต

ที่ชัดเจน และมีความสมบูรณ์ในกรณีศึกษาเองโดยอาศัยการศึกษาทำความเข้าใจและมุ่งแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทย่างสมบูรณ์ของกรณีทีเลือกมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพและกลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงอาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดต่อไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ โดยจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำงานของอาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย การวิจัยนี้เป็นการมุ่งแสดงรายละเอียดของประสบการณ์ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวจากอดีตจนถึงปัจจุบันจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในวิธีการวิจัยคุณภาพนั้นเป็นการแสวงหาความรู้ ความจริงทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และสังคม รวมถึงการรับรู้ สภาพจิตใจ ความรู้สึก การตีความหมายของตนเอง และการตีความหมายจากสังคมในบริบทด้านต่าง ๆ การศึกษาในรูปแบบเฉพาะกรณีจะทำให้ทราบถึงกระบวนการความเป็นมาของการประกอบอาชีพ ความรู้สึกนึกคิด มุมมองต่ออาชีพได้อย่างลึกซึ้ง โดยผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) มัคคุเทศก์วัดวังที่มีความรู้ความสามารถ (รุ่นครู) จำนวน 2 ท่าน มีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ 1.1 เป็นผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์วัดวังมากกว่า 10 ปีขึ้นไป 1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มมัคคุเทศก์ร่วมอาชีพ 1.3 เป็นผู้ที่ได้รับรางวัลมัคคุเทศก์ดีเด่นของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 1.4 เป็นผู้ที่เคยหรือยังนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ 1.5 เป็นผู้ที่สามารถนำเที่ยวได้มากกว่า 2 ภาษาขึ้นไป (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ) 1.6 เป็นมัคคุเทศก์มือ

อาชีพอิสระ (Freelance Professional Tour Guide) และ 2) มัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ จำนวน 2 ท่าน มีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ 2.1 เป็นผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์วัดวังตั้งแต่ 1-5 ปี 2.2 เป็นสมาชิกในกลุ่มของมัคคุเทศก์วัดวังที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มที่ 1 2.3 เป็นผู้ได้รับการยอมรับหรือได้รับการคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มที่ 1 ในฐานะผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง โดยสนามวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดพระราชวังในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น พระบรมมหาราชวัง และหมวดวัดในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการหลัก

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่ง่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย และถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูล แต่ผู้วิจัยได้ละเว้นการระบุถึงตัวผู้ให้ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจง และละเว้นการระบุถึงบุคคล สถานที่อื่น ๆ ที่เป็นการอ้างอิงจากผู้ให้ข้อมูล ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยจะขออนุญาตในการบันทึกเสียงและภาพ กับผู้ให้ข้อมูลก่อนที่จะเริ่มทำการสัมภาษณ์ทุกครั้ง และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ มีสิทธิที่จะตอบหรือไม่ตอบคำถามของผู้วิจัยได้ และหากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมให้ผู้วิจัยบันทึกเสียงหรือภาพ ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามความต้องการของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด รวมถึงชื่อของผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ปรากฏในบทความนี้จะเป็นชื่อ

สมมติทั้งหมด และสุดท้ายในเรื่องการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดเก็บข้อมูลไว้ในที่ปลอดภัย

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้แก่

1. รูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงการเตรียมเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง ช่วงระหว่างการประกอบวิชาชีพเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง และช่วงระยะความมั่นคงในวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ช่วงการเตรียมเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังพบว่ามีเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงชีวิตในวัยเด็ก ทั้งบริบทของครอบครัว สถาบันการศึกษาตั้งแต่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ซึ่งการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพนี้ มีการถ่ายทอดเนื้อหาที่สำคัญที่มีผลต่อการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง เป็นการถ่ายทอดทางอ้อมจากตัวแบบที่เกิดขึ้นในบริบทของครอบครัว เช่น การที่คุณพ่อได้แสดงให้เห็นตัวอย่างพร้อมให้คำแนะนำ เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ภายในวัง การพาไปดูการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองตั้งแต่วัยเด็กจนถึงการเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา, มัธยมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องราวที่บอกเล่าถึงการร้อยเรียงความรู้ของตนเองซึ่งเป็นการเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง

“การเรียนการสอนของโบราณคดีในรุ่นผมเน้นการออกภาคสนาม ทำให้เฉพาะเรียนปีหนึ่ง ผมก็เดินทางครบ 72 จังหวัดแล้ว เรียนศิลปะอยุธยา ก็ไปกินนอนที่สุโขทัย ศรีสัชชาลัย ไปเรียนจากที่จริงให้รู้ให้เห็นให้สัมผัสจากการออกไปชูดค้นในพื้นที่” (คุณเกียรติบำรุง)

“ผมเรียนด้านวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ซึ่งด้านการศึกษาของผมไม่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นมัคคุเทศก์วัดวังเลย แต่ผมคิดว่าสิ่งที่นำมาช่วยปรับใช้ก็คือการสื่อสาร ทักษะในเรื่องการสื่อสาร รวมถึงทักษะในการบรรยาย ซึ่งเป็นผลพวงจากสาขาที่เรียน” (คุณชัยชนะ)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าแต่ละท่านมีทั้งที่ได้ศึกษาในสาขาที่มีวิชาความรู้ตรงกับการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง แต่บางท่านก็ไม่ได้เรียนในสาขาที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์วัดวังแต่ได้รับพื้นฐานทางอาชีพมาตั้งแต่แต่วัยเด็กผ่านกระบวนการถ่ายทอดต่างๆ

1.2 ช่วงการประกอบวิชาชีพเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง ช่วงที่สำคัญของการถ่ายทอดทางสังคมทางวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังอีกช่วงหนึ่ง คือ การเริ่มเข้าสู่โลกของการทำงานเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง ซึ่งเป็นช่วงที่มัคคุเทศก์วัดวังได้มีโอกาสปฏิบัติงานจริง จากข้อมูลพบว่า สามารถแบ่งเป็น 2 แบบคือ 1) การฝึกทดลองงานตามสาขาที่เรียน 2) การตามไปช่วยรุ่นพี่ที่รู้จักในสถานที่จริง โดยตัวแทนที่สำคัญประกอบด้วย 1) หัวหน้างาน 2) รุ่นพี่ในที่ทำงาน 3) เพื่อน และ 4) วิทยากร

“ช่วงที่ผมเป็นผู้อำนวยความสะดวกสถาบันฯ ได้มีโอกาสบรรยายนำชมสถานที่ต่างๆ จนได้รู้จักกับอาจารย์ผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง ซึ่งผมถือว่าเป็นครูนอก

ห้องเรียนของผม ท่านสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เรา ได้บรรยายในที่ต่างๆ ซึ่งการได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ที่มีความรู้ทำให้เราได้เรียนรู้อะไรมากขึ้น เราก็เริ่มบรรยายจากกลุ่มเล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับในที่ทำงานของเรา จากนั้นเริ่มมีคนรู้จักเพิ่มขึ้นก็จะเชิญออกไปบรรยายเรื่องของวัดวัง” (คุณชัยชนะ)

“ผมเองแม้จะมีพื้นฐานเรื่องวัดวังมาอยู่ก่อนแล้วจากการศึกษานาฏศิลป์ แต่เมื่อต้องบรรยายเฉพาะทางอย่างเรื่องวัดวังก็ต้องค้นข้อมูลเรียบเรียงกันใหม่อยู่นาน เมื่ออาจารย์ของผมมอบหมายให้ตามเข้าไปช่วยบรรยายก็ต้องทบทวนเนื้อหาทั้งหมด สร้างชุดคำบรรยายของตนเอง และซ้อมการบรรยายเพื่อวันที่บรรยายจริงจะได้ไม่ติดขัด ก็ได้เริ่มจากการบรรยายจุดเล็กๆ ซึ่งอาจารย์บอกว่าท่านเองก็ได้รับการฝึกฝนให้บรรยายในสถานที่ที่เล็กก่อนจึงจะไปบรรยายในที่อื่นๆ” (คุณผดุงไผท)

โดยช่วงที่สำคัญสำหรับการถ่ายทอดทางสังคมของมัคคุเทศก์วัดวัง นั่นคือ ช่วงการทำงานเมื่อเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง (ระยะประกอบอาชีพ) โดยมีตัวแทนที่สำคัญได้แก่ 1) รุ่นพี่ 2) หัวหน้างาน 3) ลูกทัวร์จากการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดเนื้อหาที่สำคัญในช่วงของการทำงานเป็นมัคคุเทศก์วัดวังได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดและวัง 2) ความรู้เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี 3) กระบวนการทำงานจริงของการเป็นมัคคุเทศก์ 4) บุคลิกภาพที่ดีของการเป็นมัคคุเทศก์ 5) ความรับผิดชอบในหน้าที่ 6) ทักษะที่จำเป็นในการทำงานเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง 7) เรื่องเล่าของสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในตำรา

1.3 ช่วงระยะความมั่นคงในวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นพบว่าแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญดังนี้ 1) เงื่อนไขความมั่นคงในวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง แบ่งออกเป็น

1.1 เงื่อนไขที่มาจากบุคคล ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเองว่าสามารถทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้ และการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ให้บุคคลยอมรับและให้ความเชื่อถือ 2.2 เงื่อนไขที่มาจากสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย การได้รับความไว้วางใจจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้พาไปเที่ยวในสถานที่สำคัญของเมืองไทย การได้รับการยอมรับนับถือจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ การได้รับการยอมรับจากกลุ่มมัคคุเทศก์ทั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ทั่วไป และกลุ่มมัคคุเทศก์วัดวังในประเทศไทย 2) ลักษณะความมั่นคงในวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่ ลักษณะที่มาจากความมั่นคงภายใน เป็นความรู้สึก ความคิดของมัคคุเทศก์วัดวังมีอาชีพ ที่มีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้ส่งผ่านความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของไทย มีความอึดเอนใจที่มีผู้คนยกย่องว่าเป็นคนสำคัญระดับประเทศ รวมทั้งสิ่งสำคัญคือ มีความรักในวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง อีกหนึ่งลักษณะคือ ลักษณะความมั่นคงที่มีจากงานที่ทำ โดยมัคคุเทศก์มีอาชีพ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น มีงานจูงใจหน้ายาวนานกว่า 1 ปี มีบทบาทในการเป็นครูให้กับมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ ทั้งนี้ลักษณะความมั่นคงในวิชาชีพทั้ง 2 ลักษณะ คือ ลักษณะความมั่นคงที่มาจากภายใน และลักษณะความมั่นคงที่มาจากงานที่ทำ 3) ผลของการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง คือ สิ่งที่มัคคุเทศก์วัดวังได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพมาในหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มัคคุเทศก์วัดวังมีลักษณะเฉพาะและสามารถประกอบวิชาชีพนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนก้าวเข้าสู่ช่วงเวลาของความมั่นคงเชิงวิชาชีพ ที่มีความสามารถทำงานจนเป็นที่ยอมรับทั้งจากตนเอง

สังคมทั้งในระดับประเทศ และนานาชาติ ประเทศ โดยผลที่เกิดจากการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การทำให้เกิดความเป็นมืออาชีพที่มีลักษณะบางอย่างแตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป จากผลการศึกษาพบว่า มัคคุเทศก์วัดวังมืออาชีพต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญทั้งหมด 9 ประการ ได้แก่ 1.1) มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง 1.2) มีความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องับประวัติและความเป็นมาของวัด และวัง 1.3) มีทักษะที่สำคัญในการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง ที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น ทักษะการใช้ภาษา ทักษะการเล่าเรื่อง ทักษะการพูด ทักษะการคิดวิเคราะห์ 1.4) มีความรู้สีกรักและ ศรัทธาในสถาบันชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์อย่างลึกซึ้ง 1.5) มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นแต่อ่อนน้อมและนุ่มนวล 1.6) มีความสามารถและมีความเข้าใจในหลากหลายภาษา 1.7) มีความเข้าใจในอวัจนภาษาต่าง ๆ เป็นอย่างดี สามารถเลือกที่จะนำมาใช้ในเวลาที่เหมาะสม 1.8) เป็นผู้ที่มีความใส่ใจในรายละเอียด 1.9) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ 2) การเห็นคุณค่าในวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง กล่าวคือ มัคคุเทศก์วัดวังมืออาชีพจะมีความเชื่อว่า การเป็นมัคคุเทศก์วัดวังมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดประวัติศาสตร์ของประเทศไทย คุณงามความดีของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้รับทราบเรื่องราวมีความรู้สีกรัก และเทิดทูนในสถาบันชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งยังได้รับความไว้วางใจในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับคนไทยและชาวต่างชาติ เปรียบเสมือนการได้เป็นตัวแทนของประเทศในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของสถานที่สำคัญ

ต่างๆ ให้กับผู้นำประเทศต่างๆ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้มัคคุเทศก์วัดวังเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งมีค่าเกินกว่าสิ่งใดใด แม้กระทั่งรางวัลที่ได้รับในระดับชาติหรือระดับนานาชาติก็ตาม

2. กลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังทั้งในฐานะผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดต่อไปยังมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่

จากผลการศึกษาพบว่า กลวิธีในการถ่ายทอดเนื้อหาของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังนั้น มีความเหมือนกันทั้งในรุ่นครู และมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ โดยไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากมัคคุเทศก์วัดวังในฐานะผู้รับการถ่ายทอด และในฐานะผู้ถ่ายทอดต่อไป ก็มีคำตอบออกมาในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลวิธีที่สืบทอดต่อกันมา และผู้รับก็ได้ถ่ายทอดด้วยกลวิธีเดียวกัน โดยสามารถสรุปได้ทั้งหมด 4 แบบ ดังนี้ 1) การถ่ายทอดทางสังคมเป็นรายบุคคล เนื่องจากธรรมชาติของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง ที่จะเป็นการทำงานอย่างอิสระ และทำงานคนเดียว การถ่ายทอดจึงเป็นการส่งต่อประสบการณ์เป็นรายบุคคล 2) การถ่ายทอดทางสังคมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับการถ่ายทอดทางสังคมอย่างเป็นทางการ จะเป็นช่วงเริ่มต้นสำหรับมัคคุเทศก์ที่ต้องผ่านการเรียนวิชาพื้นฐานทั้งทฤษฎีและทางปฏิบัติของการเป็นมัคคุเทศก์ ผ่านการบรรยายจากครู ในขณะที่มีการถ่ายทอดทางสังคมแบบไม่เป็นทางการร่วมด้วยผ่านทางครู รุ่นพี่ หัวหน้างาน และลูกทัวร์ ที่มีการถ่ายทอดแบบให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การบรรยายในสถานที่จริง เป็นต้น 3) การถ่ายทอดทางสังคมแบบลำดับขั้นตอนและแบบไม่เป็นขั้นตอน ในการเป็นมัคคุเทศก์วัดวังนั้นจะมีเนื้อหาที่เป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ ที่ร้อยเรียงความเชื่อมโยงกันไว้ โดยครู หรือรุ่นพี่บางคนก็จะสอนด้วยวิธีการ

บรรยายในสถานที่จริง ให้เห็นตามลำดับขั้นตอน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีพ่อแม่ ครู รุ่นพี่ หรือลูกทัวร์ ที่มีการถ่ายทอดในรูปแบบไม่เป็นลำดับขั้นตอน กล่าวคือ จะมีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นที่เป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเปรียบเหมือนน้ำซึมบ่อทราย ที่ไม่มีการเรียงลำดับขั้นตอนไว้ แต่เป็นการถ่ายทอดที่ทำให้เก็บเกี่ยวความรู้และนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกๆ ขั้นตอน 4) การถ่ายทอดทางสังคมแบบมีตัวแบบและไม่มีตัวแบบ ในการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวังนี้ จะเห็นได้ชัดว่า มีการถ่ายทอดทางสังคมแบบมีตัวแบบเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ การถ่ายทอดเนื้อหาต่างๆ จะถ่ายทอดผ่านการกระทำในสถานการณ์จริง โดยมัคคุเทศก์รุ่นครูส่วนใหญ่จะเป็นครู หรือรุ่นพี่ในที่ทำงาน ก็จะเป็นผู้ถ่ายทอดด้วยการทำให้ดู มัคคุเทศก์รุ่นใหม่ที่มาเป็นผู้ช่วย ก็จะสังเกตและนำมาปรับใช้กับตนเอง ในเรื่องของกระบวนการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง บุคลิกภาพ ความรู้ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ ในขณะทำการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการ จะผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง การให้ข้อเสนอแนะ ในเรื่องของการปฏิบัติตัวที่ดีของการเป็นมัคคุเทศก์ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง เป็นต้น

3. แนวทางการพัฒนาการทำงาน ของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย

จากผลการวิจัย พบว่าแนวทางในการพัฒนาการทำงาน ของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น สามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาทางด้านความรู้ 2) การพัฒนาทางด้านเจตคติ 3) การพัฒนาทางด้านทักษะ ซึ่งการพัฒนาทั้ง 3 ด้านนี้สามารถทำได้ทุกช่วงของการถ่ายทอดทาง

สังคมเชิงวิชาชีพ กล่าวคือ ทำได้ทั้งในช่วงเตรียมเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง ช่วงการเป็นมัคคุเทศก์วัดวังแล้ว และช่วงความมั่นคงในการเป็นมัคคุเทศก์วัดวังแล้ว เนื่องจาก วิชาชีพมัคคุเทศก์ โดยเฉพาะวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังนั้น ต้องมีการพัฒนาและเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทำหน้าที่มีประสิทธิภาพอย่างมีเสน่ห์ เหมาะสมกับการที่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งผ่านความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญและอยู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนานให้กับชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รับทราบเป็นตำนานเล่าขานสืบไป โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นข้อเสนอหรือทางเลือกหนึ่งสำหรับหน่วยงาน สถาบันการศึกษา บุคคลที่มีความสนใจหรือกำลังตัดสินใจที่จะเรียนและทำงานในวิชาชีพนี้ ได้อย่างประสบความสำเร็จตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันอีกด้วย

แนวทางในการพัฒนาการทำงาน ของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของอาชีพมัคคุเทศก์วัดวัง แบ่งออกเป็น 1.1) ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานความรู้ของการเป็นมัคคุเทศก์เนื่องด้วยเป็นอาชีพที่จะต้องอธิบายสถานที่หรือวัตถุตรงหน้าให้มีความหมายทางประวัติศาสตร์อยู่ด้วย ความถูกต้องของเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่ออาชีพมัคคุเทศก์อย่างยิ่ง เพราะเนื้อหาที่ถูกต้องและทันสมัยต่อสถานการณ์ปัจจุบันส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของมัคคุเทศก์ เพราะลูกทัวร์ที่เข้าร่วมในทัวร์จะได้รับข้อมูลที่ใหม่ล่าสุดเสมอสามารถนำไปถ่ายทอดต่อให้ผู้อื่นได้ด้วย เป็นการช่วยเผยแพร่

ศิลปวัฒนธรรมได้ถูกต้อง ซึ่งมีคฤหบดีควรหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาจากการเข้าร่วมงานสัมมนาที่จัดขึ้นโดยสถาบันการศึกษาหรือหาหนังสือ, งานวิจัยมาอ่านเพื่อพัฒนาความรู้ทางประวัติศาสตร์ต่อไป 1.2) การมีความรู้หลากหลายสาขา คฤหบดีควรมีความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชาไม่เฉพาะแต่เพียงประวัติศาสตร์เท่านั้น โดยเพิ่มความรู้ในสาขาอื่นๆ เช่น จิตรกรรมเพื่อบอกเล่าเทคนิคการเขียนภาพ จิตรกรรมต่างๆ, นาฏศิลป์ไทยก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวของท่ารำจากภาพจิตรกรรมได้, สถาปัตยกรรมใช้บอกเล่าในเรื่องราวของสถาปัตยกรรมไทย, จีน, ตะวันตกที่ปรากฏพบในวัดและวัง, ประติมากรรมสามารถบอกเล่าเรื่องงานปูนปั้นต่างๆ ที่พบในวัดและวัง เป็นต้น โดยวิธีการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา 1.3) ความรู้เกี่ยวกับการเป็นคฤหบดีที่ถูกต้อง เพื่อเตรียมรับและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดได้ เนื่องจากคฤหบดีถือว่าเป็นผู้ส่งผ่านวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นจึงจำเป็นต้องมีความรู้การเป็นคฤหบดีอย่างถูกต้อง ทั้งยังปลูกฝังให้คฤหบดีมีความภาคภูมิใจในฐานะผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำได้ด้วยการเข้าอบรมการเป็นคฤหบดีซึ่งจะมีการจัดอบรมและด้วยการได้รับระลึกถึงจริยธรรมของการเป็นคฤหบดีอยู่เสมอ 1.4) รู้และเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ อาจใช้การฟังการบอกเล่าประสบการณ์อันเกี่ยวเนื่องจากพระกษัตริย์หรือผู้ที่ทำงานถวายแด่พระบรมวงศานุวงศ์

2) การพัฒนาด้านเจตคติที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของอาชีพคฤหบดีกวดวัง แบ่งออกเป็น 2.1) มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย เป็นโครงสร้าง

พื้นฐานความคิดที่สำคัญมากโครงสร้างหนึ่ง โดยการตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ชาติเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมมวลชนให้เป็นปึกแผ่นขึ้น หากมีความภาคภูมิใจแล้วไซ้ คนในชาติก็จะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ของชาติมากกว่าโดยปราศจากประโยชน์แห่งตน ชาติก็สงบร่มเย็น สังคมก็จะน่าอยู่และสงบสุข 2.2) มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สถาบันหลักของประเทศไทยคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งดำรงอยู่ตั้งแต่ยุคสุโขทัย จนเป็นราชอาณาจักรไทยอย่างในปัจจุบัน การดำรงอยู่ของสามสถาบันหลักของชาติ เป็นทั้งศูนย์รวมทางจิตใจ ศูนย์รวมพลังของประชาชน ศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของคนในประเทศ การปลูกฝังความรักในสถาบันหลักของชาติจึงเป็นสิ่งที่จะต้องปลูกฝังแก่คนในชาติ โดยวิธีเริ่มต้นอย่างง่าย ๆ ผ่านการเล่าเรื่องเพื่อให้คนในชาติตระหนักถึงคุณค่า เช่น สถาบันชาติ เราจะยืนตรงเคารพธงชาติ เราต้องอธิบายเหตุผลว่าชาตินั้นสำคัญอย่างไร ทำไมเราจึงเคารพธงชาติ ให้เหตุผลกับคนในประเทศว่าทำไมจึงต้องมีความเคารพต่อสถาบันชาติ เป็นต้น

3) การพัฒนาด้านทักษะในการทำงานการทำงานของอาชีพคฤหบดีกวดวัง แบ่งออกเป็น 3.1) ทักษะการสื่อสาร คฤหบดีเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะสื่อสาร ต้องมีทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน เพราะต้องบรรยายด้วยความเข้าใจ ต้องฟังสิ่งที่ลูกทวารถาม ต้องมีการอ่านทบทวนหรือเพื่อเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอทั้งต้องมีทักษะในการอ่านความคิดความรู้สึกคนที่มาเป็นลูกทวารด้วย และทักษะการเขียนวาดนั้นก็เป็นทักษะสำคัญที่จะทำให้ลูกทวารมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นได้อีกด้วยโดยการวาดภาพให้ลูกทวารเข้าใจ การจะมีทักษะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะต้องผ่านการฝึกฝนบ่อยๆ ทั้งการ

พูด ฟัง อ่าน เขียน และวาด เป็นต้น 3.2) ทักษะการแก้ปัญหา การทำงานในแต่ละอาชีพจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ มัคคุเทศก์ก็เป็งานหนึ่งที่จะต้องมีการแก้ปัญหาเกิดขึ้น ดังนั้นทักษะการแก้ปัญหาจึงเป็นส่วนสำคัญมากที่มัคคุเทศก์จะต้องมีทุกคนเพื่อให้การทำงานสามารถลุล่วงผ่านไปได้ ทักษะนี้ก็สามารถทำได้จากการฝึกปฏิบัติอยู่เป็นประจำ 3.3) ทักษะการพูดจูงใจคน เป็นทักษะที่มีความสำคัญเพื่อการปลูกฝังหรือให้คนตระหนักในคุณค่าของเป้าหมาย เนื่องจากคนเราย่อมมีประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นแตกต่างกัน การพูดจูงใจจึงเป็นส่วนสำคัญในการดึงความคิดของผู้ฟังให้รับฟังและเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดได้นำเสนอทำได้ด้วยการฝึกปฏิบัติบ่อยๆ นั่นเอง 3.4) ทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นทักษะที่สำคัญของมัคคุเทศก์ในการช่วยให้สามารถอธิบายเรื่องราวได้อย่างเป็นลำดับ เพราะเนื้อเรื่องที่ใช้ในการบรรยายนั้นได้ผ่านคิดวิเคราะห์มาแล้ว ทำได้ด้วยการฝึกการวิเคราะห์จากอาการปฏิกิริยาของลูกทัวร์ การคว้ดีโอตัวอย่างของมัคคุเทศก์มีอาชีพ การสังเกตวิธีการแก้ปัญหาในขณะที่เป็นผู้ช่วย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยในในครั้งนี้พบข้อเสนอแนะที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า มัคคุเทศก์วัดวังควรมีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มากกว่า 1 สาขาเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกทัวร์ในปัจจุบันที่มีความสนใจในหลากหลายสาขา มัคคุเทศก์วัดวังจึงควรค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มเสน่ห์ในการบรรยาย การเล่าเรื่อง รวมทั้งต้องพยายามเข้า

อบรมสัมมนา การติดตามผู้รู้ เป็นต้น

2. ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ ควรฝึกฝนตนเองให้มีทักษะทั้ง 4 คือฟัง พูด อ่าน เขียนที่ดี เนื่องจากเป็นทักษะที่สำคัญในการเริ่มต้นของการเป็นมัคคุเทศก์วัดวัง โดยเฉพาะการพูดที่ต้องออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขระวิธี การฝึกฝนสามารถทำได้หลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นฝึกฝนหน้ากระจก แล้วไปแสดงบทบาทสมมติให้กับผู้ที่เป็นครู หรือ รุ่นพี่ได้ดูและน้อมรับฟังความคิดเห็นที่จะได้จากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นของเรา

3. ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์วัดวังรุ่นใหม่ อาจจะต้องศึกษาเทคนิคการพูดที่ถูกต้องจากผู้ที่ได้รับรางวัลจากราชบัณฑิตยสภา หรือการเข้าไปขอเป็นศิษย์ เพื่อรับการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพจากมัคคุเทศก์วัดวังท่านนั้น

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการทำวิจัยทำให้ในครั้งนี้จะพบว่า มีข้อจำกัดมากมาย โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ หรือศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพมัคคุเทศก์ จะได้ศึกษาค้นคว้าต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดคุณค่าทั้งในทางวิชาการ และในทางวิชาชีพต่อไป ข้อเสนอแนะ มีดังต่อไปนี้

1. การได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพของมัคคุเทศก์วัดวัง ทำให้ทราบว่า การมาเป็นมัคคุเทศก์นั้นเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะการเป็นมัคคุเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ที่ต้องมีความรู้มากกว่ามัคคุเทศก์สำหรับการนำเที่ยวทั่วไป ดังนั้นการวิจัยในครั้งหน้าอาจจะศึกษากระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงสังคมเกี่ยวกับมัคคุเทศก์เฉพาะทางต่างๆ เช่น มัคคุเทศก์เดินป่า มัคคุเทศก์ทางทะเล

มัคคุเทศก์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจจะเข้าสู่อาชีพนี้ เป็นการช่วยสืบทอดความรู้ ส่งผ่านความรู้จากรุ่นสู่รุ่นอีกทางหนึ่งด้วย

2. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการทำงานของวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย ในภาพรวมเนื่องจาก การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลมีความยากลำบาก ในการวิจัยครั้งนี้ อาจจะสามารถสอบถามแนวทางการพัฒนาที่ระบุด้อยในแต่ละช่วงระยะเวลาของการประกอบวิชาชีพมัคคุเทศก์วัดวังอย่างละเอียดต่อไป

3. ในการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพียงอย่างเดียว ในครั้งต่อไปอาจจะเพิ่มการสนทนากลุ่มเข้ามาด้วย ทั้งนี้ในขั้นตอนการเลือกผู้ให้ข้อมูล จำเป็นจะต้องมีความรัดกุม และค้นหาประวัติของผู้ให้ข้อมูลให้ได้มากที่สุด เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในเรื่องของการให้ข้อมูลต่อไป

บรรณานุกรม

กรมการจัดหางาน. *เทคนิคการแนะแนวอาชีพระดับต้น*. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมการมีงานทำ กระทรวงแรงงาน.

งามตา วณิชทานนท์. (2545). *เอกสารคำสอน วิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ชยูนันท์ อิศวธรรมานนท์. (2546). *ทัศนคติของมัคคุเทศก์ต่อการแสดงบทบาทวัฒนธรรม*. ปริญญาโท ศศ.ม. (ไทยศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฐานข้อมูลผู้ประกอบการก็นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. (2556). *รายงานผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์รายใหม่ ระหว่างวันที่ 6 เมษายน 2551 ถึงปัจจุบัน*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://122.155.9.59:8081/stm4/NewReport/report505.jsp>

เถกิง สวาสดิพันธ์. (2545). *หน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์กับการนำเที่ยว*. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์พิมพ์เนต.

บุปผา คุมมานนท์. (2528). *หลักการมัคคุเทศก์*. กรุงเทพฯ : กรรมการฝึกหัดครู.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อ้อมเดือน สดมณีและคณะ. (2543). *ค่านิยมเกี่ยวกับการทำงาน การถ่ายทอดการทำงาน ลักษณะทางจิตใจของประชาชน*. รายงานการวิจัย. ฉบับที่ 78. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bandura. A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey. Prentice-Hall

Feldman, D.C. & Arnold, H.J. (1983). *Managing Individual and Group Behavior in Organizations*. New York. McGraw-Hill.

Jewell, L.N. (1998). *Contemporary Industrial/Organizational Psychology*. 3rd ed. New York: Brooks/cole Publishing Company.

Stake. R.E. (1995). *The art of case study research*. California: Thousand Oaks.

Stryker. S. (1978). *Symbolic Interaction An Approach to Family Research In Symbolic Interaction. A Reader in Social Psychology 3rd Manis, Jenome G ; & Meltzer, Bernard N.. (Eds). Boston.*

Super, D.E.(1975 July). *How people make and might be helped to make career choices*. Paperpresented at the CRAC/NICEC Seminar, King's College, Cambridge, England.

Trip Advisor. (2556). *25 จุดหมายปลายทางยอดนิยม – โลก. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2556*, จาก <http://th.tripadvisor.com/TravelersChoice-Destinations-cTop-g1>

Yung, H. H. P. (1994, October). *Socialization, role Conception Decision Making. A Literature Review. AJNS.*

